

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 5 september 2014

Mål nr

Ö 3417-13

KLAGANDE

CS

MOTPART

RL

SAKEN

Förordnande av bodelningsförrättare

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Nedre Norrlands beslut 2013-06-14 i mål ÖÄ 256-13

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förordnar jur.kand. AH, att förrätta bodelning mellan CS och RL.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

CS har yrkat att Högsta domstolen ska förordna bodelningsförrättare.

RL har bestritt yrkandet.

SKÄL

Bakgrund och frågan i Högsta domstolen

1. CS och RL har varit sambor. Den 21 september 2011 ansökte RL om att tingsrätten skulle förordna bodelningsförrättare. CS motsatte sig ansökan. Tingsrätten förordnade den 2 november 2011 en bodelningsförrättare. Den 4 november 2011 begärde RL att bodelningsförrättaren skulle entledigas. CS bereddes tillfälle att yttra sig över begäran och framställde inte någon invändning. Tingsrätten beslutade den 7 december 2011 att entlediga bodelningsförrättaren.
2. CS ansökte den 13 november 2012 om att bodelningsförrättare skulle förordnas. RL motsatte sig ansökan och anförde bl.a. att CSs begäran hade gjorts för sent.

3. Frågan i Högsta domstolen är om CS ska anses ha begärt bodelning i rätt tid, vilket är en förutsättning för att bodelningsförrättare ska förordnas, och vilken verkan det därvid har om RL anses ha återkallat sin begäran.

Rättslig reglering

4. Utgångspunkten i sambolagen (2003:376) är att samborna kan enas om hur deras gemensamma ekonomiska mellanhavanden ska avvecklas när samboförhållandet upphör. De kan bestämma att var och en ska behålla sin egendom eller att egendomen ska fördelas på något annat sätt. Det är inte nödvändigt att genomföra en formell bodelning. Om någon av samborna begär det ska bodelning emellertid ske (8 § första stycket sambolagen). Kan de inte enas om bodelningen får de ansöka hos tingsrätten om att en bodelningsförrättare ska förordnas.

5. En begäran om bodelning ska enligt 8 § andra stycket sambolagen framställas senast ett år efter det att samboförhållandet upphörde. Bestämmelsen, som infördes genom 2003 års sambolag, syftar till att öka förutsebarheten för sambor och ge dem möjlighet att bedöma sin ekonomiska situation efter upplösningen av samboförhållandet (se prop. 2002/03:80 s. 35 f.).

Verkan av att bodelning begärs och att begäran återkallas

6. När den ena parten begär bodelning ska en sådan delning ske. Det fordras alltså inte att även den andra parten begär bodelning. I den meningen görs en begäran för bådas räkning, och det krävs inte att båda iakttar ettårsfristen. Om den som har begärt bodelning återkallar sin begäran, kan återkallelsen därför

inte utan vidare medföra att bodelning inte ska ske. I annat fall skulle den begärande parten sedan ettårsfristen gått ut i praktiken kunna disponera över frågan om bodelning ska ske.

7. För att en återkallelse ska få verkan även för den andra parten bör därför fordras att även denne förklarar sig avstå från bodelning, eller att avståendet framgår på något annat sätt.

Bedömningen i detta fall

8. RL begärde bodelning genom att den 21 september 2011 ansöka om att tingsrätten skulle förordna en bodelningsförrättare. Den 4 november samma år hemställde han hos tingsrätten att bodelningsförrättaren skulle entledigas. Som skäl angavs att CS ”inte ställt anspråk på bodelning varvid tvisten då också upphört”. Efter att CS beretts tillfälle att yttra sig beslutade tingsrätten den 7 december 2011 att entlediga bodelningsförrättaren.

9. Ärendet avsåg entledigande av bodelningsförrättaren. Att denne entledigas inverkar i princip inte på frågan om bodelning ska genomföras. Med hänsyn till hur RL motiverade sin hemställan, får han dock anses ha återkallat sin begäran om bodelning. Däremot framgår inte genom vad som förekom i ärendet om entledigande att CS för sin del avstod från bodelning. Att hon inte yttrade sig kan ha berott på annat. Enligt henne lät dessutom RL förstå att bodelning skulle ske trots att bodelningsförrättaren entledigades.

10. Inte heller framgår det på något annat sätt att CS har avstått från bodelning.

11. På grund av det anförda ska CSs yrkande om förordnande av bodelningsförrättare bifallas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden: Ella Nyström, Göran Lambertz, Johnny Herre (referent, skiljaktig), Ingemar Persson och Svante O. Johansson, (skiljaktig)
Föredragande justitiesekreterare: Christian Malmqvist

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2014-08-06

Mål nr
Ö 3417-13

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Johnny Herre, med vilken justitierådet Svante O. Johansson instämmer, är skiljaktig och avslår CSs begäran om att bodelningsförrättare ska förordnas, samt anser att skälen efter punkten 5 ska ha följande lydelse.

En begäran om bodelning kan tas tillbaka

6. Enligt sambolagen finns det inte något krav på att de ekonomiska mellanhavandena avvecklas genom det formaliserade förfarande som en bodelning innebär. Samborna kan därför fritt disponera över konsekvenserna av att samboförhållandet upphör. De har också rätt att i förtid avtala om att bodelning inte ska ske eller att viss egendom inte ska ingå i bodelningen. Ett sådant avtal kan emellertid ändras genom en ny överenskommelse dem emellan (se 9 § första stycket sambolagen). En sambo kan också med bindande verkan formlöst avstå från rätten till bodelning (jfr NJA 1993 s. 302 I och II).

7. Samborna kan också disponera över ettårsfristen i 8 § andra stycket sambolagen. Är samborna eniga kan de alltså välja att bodelning ska ske trots att det har gått mer än ett år. För att så ska ske krävs inte en uttrycklig överenskommelse mellan parterna. Det räcker i stället med att en sambo konkludent avstår från rätten att göra gällande att fristen har passerats när motparten begär bodelning. Höga krav på tydlighet ska dock upprätthållas

för att syftet med ettårsfristen inte ska gå förlorad på detta sätt (se NJA 2008 s. 49).

8. Frågan om en sambo kan ta tillbaka en begäran om bodelning har inte adresserats av lagstiftaren. Redan den dispositionsrätt i skilda hänseenden över konsekvenserna av att ett samboförhållande upphör som gäller för sambor talar för att en part ska anses ha en rätt att ta tillbaka en begäran om bodelning. Om en begäran om bodelning inte ensidigt kan återtas skulle vidare möjligheten för den sambon att bedöma sin ekonomiska situation efter förhållandets upplösning minska, eftersom den andra sambon i så fall under lång tid skulle kunna hålla frågan om bodelning öppen. För en rätt att ta tillbaka en begäran om bodelning talar också att det i lagen inte ställs upp ett krav på bodelning och att en sambo sedan samboförhållandet har upphört med bindande verkan kan efterge sin rätt till bodelning.

9. Visar det sig därför efter det att en sambo inom ettårsfristen har begärt bodelning att det enligt hans eller hennes mening inte längre finns skäl att genomföra en formell fördelning av samboegendomen genom bodelning, kan begäran tas tillbaka. Effekten av ett sådant återtagande blir då att samborna befinner sig i samma läge som om bodelning aldrig hade begärts. Frågan blir då hur 8 § andra stycket ska tolkas i denna situation.

10. Om återtagandet av begäran om bodelning sker under ettårsfristen kan den andra sambon välja att för sin del kräva bodelning. Eftersom bodelning inte är obligatorisk vid avveckling av ett samboförhållande bör den andra sambons passivitet inte innebära att denne anses kräva bodelning. För att återtagandet ska få den verkan som nyss anförts (se p. 9) bör det inte heller krävas att den

andra sambon förklarar sig avstå från bodelning eller att avståendet framgår på något annat sätt.

11. Typiskt sett ska därför en sambo, för att ha rätt till bodelning sedan kravet har tagits tillbaka av den andra sambon, begära bodelning inom den frist som föreskrivs i 8 § andra stycket, d.v.s. inom ett år från det att samboförhållandet upphörde. För att undvika oklarheter i frågan om en bodelning har begärts eller inte krävs att framställningen har ett sådant innehåll att mottagaren inser eller borde ha insett att den innefattar ett rättsligt anspråk på en formaliserad fördelning av samboegendomen (jfr NJA 2008 s. 49).

12. Har återtagandet emellertid skett efter ettårsfristens utgång uppkommer frågan om den andra sambon ska anses ha en rätt att begära bodelning och i så fall under hur lång tid.

13. Sedan en sambo har begärt bodelning saknas det normalt skäl för den andra att också framställa en sådan begäran. Det kan även vara en slump vilken av samborna som begär bodelning. Dessa förhållanden talar med styrka för att en sambo, sedan motparten har tagit tillbaka sin begäran, ska beredas möjlighet att begära att bodelningen fullföljs, trots att ettårsfristen har löpt ut. För att en tidigare sambos intresse av att inom rimlig tid kunna överblicka sin ekonomiska situation ska kunna iakttas bör det dock krävas att en sådan begäran görs i nära tidsmässig anslutning till återtagandet. En motsvarande tidsfrist bör tillämpas om begäran om bodelning tas tillbaka strax före ettårsfristens utgång.

Betydelsen av att en sambo har ansökt om bodelningsförrättare

14. Om en sambo ansöker om att en bodelningsförrättare ska förordnas är ansökningen i sig att betrakta som en begäran om bodelning (jfr justitierådet

Johan Muncks tillägg för egen del i NJA 1993 s. 302 I och II). En sådan ansökan kan återkallas. Normalt sker detta genom att någon av samborna begär att den utsedde förrättaren entledigas. Eftersom skälen för en sådan återkallelse kan variera är det inte givet att den återkallande sambon också återtar sin begäran om bodelning. Även om utgångspunkten bör vara att en återkallelse av en begäran om bodelningsförrättare också innebär att bodelningsbegäran tas tillbaka kan det framgå av omständigheterna att sambon fortfarande önskar genomföra en bodelning i rättslig mening, men då utan biträde av en bodelningsförrättare.

15. I ett ärende rörande frågan om en bodelningsförrättare ska förordnas eller entledigas, ska motparten beredas tillfälle att yttra sig. Motsvarande hänsyn till motpartens intressen gör sig gällande som när en sambo återtar sin begäran om bodelning. Motparten har därför en möjlighet att i ärendet begära att bodelningsförrättare förordnas eller att förrättaren inte entledigas.

16. En återkallelse av begäran om bodelningsförrättare kan, liksom ett återtagande av begäran om bodelning, ske efter utgången av ettårsfristen i 8 § andra stycket sambolagen. I ärendet om entledigande har motparten en rätt att begära att förrättaren inte entledigas. Om den sambo som har begärt att förrättaren entledigas också tar tillbaka sin begäran om bodelning och motparten önskar att bodelning genomförs enligt sambolagens regler trots att förrättaren entledigas, bör samma principer gälla som när parten bara har återtagit sin begäran om bodelning. Motparten bör därför ha möjlighet att i ärendet begära att bodelningen fullföljs eller att i nära tidsmässig anslutning härtill uttrycka en sådan begäran.

Bedömningen i detta fall

17. Samboförhållandet mellan RL och CS ska enligt 8 § andra stycket sambolagen anses ha upphört när RL den 21 september 2011 ansökte om att tingsrätten skulle förordna en bodelningsförrättare. CS har i Högsta domstolen anfört att samboförhållandet fortsatte i tiden därefter och att hon flyttade från parets gemensamma bostad först den 1 december 2011. Utgångspunkten är att samboförhållandet ska anses ha upphört genom en ansökan om förordnande av en bodelningsförrättare även om parterna fortsätter att bo tillsammans. Däremot kan det av omständigheterna framgå att samboförhållandet har återupptagits. Det ankommer på den som påstår att samboförhållandet har återupptagits att bevisa sitt påstående. Den i målet åberopade utredningen ger inte något stöd för att samboförhållandet återupptogs efter ansökningstillfället. Ettårsfristen i 8 § andra stycket sambolagen för begäran om bodelning ska därför räknas från den 21 september 2011.

18. När RL i november 2011 begärde att bodelningsförrättaren skulle entledigas angav han som skäl att CS ”inte ställt anspråk på bodelning varvid tvisten då också upphört”. Han får genom ansökan om entledigande anses ha återtagit också sin begäran om bodelning. CS hade i det ärendet en möjlighet att begära att bodelningsförrättaren inte skulle entledigas eller i vart fall göra klart att hon gjorde anspråk på en formaliserad fördelning av samboegendomen genom en bodelning. Hon hade därefter under nästan tio månader möjlighet att begära att bodelning skulle genomföras eller att bodelningsförrättare skulle förordnas. Utredningen i målet föranleder inte slutsatsen att RL uppfattade eller borde ha uppfattat parternas diskussioner efter december 2011 så att CS begärde bodelning. Hennes begäran om att bodelningsförrättare

ska förordnas, som innefattar en begäran om bodelning, gavs in mer än ett år efter det att samboförhållandet upphörde. Förutsättningar saknas därför enligt 8 § andra stycket sambolagen för bodelning mellan parterna. Någon bodelningsförrättare ska därför inte förordnas.
